

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Korruptsiooniennetus ja huvide konflikti vältimine õppeasutustes

Tartu 2022

Käesolev juhendmaterjal on koostatud nii riigi-, era- kui munitsipaalõppeasutustele, andmaks täiendavaid selgitusi korruptsiooni ennetamiseks ning tegutsemiseks kooskõlas korruptsioonivastases seaduses (KVS) kehtestatudga.

Korruptsioonivastane seadus kohaldub ametiisikutele. Asutuste juhid on ametiisikud KVS-i tähenduses, kuid ametiisiku tähendus on oluliselt laiem. Ametiisikuteks on ka näiteks riigihangete läbiviijad, majandusjuhid, aga ka õppealajuhatajad, õpetajad ja õppeasutuse teised töötajad, kellele asutus on andnud avaliku ülesande¹ täitmise.

Korruptsiooni ennetamise eesmärk on aidata kaasa avalike ülesannete erapooletule ja ausale täitmisele, tõsta korruptsioonijuhtumite ennetamise teadlikkust ja maandada korruptsiooni (ametiseisundi kasutamine eelise saamiseks, mõjuvõimuga kauplemine jmt) tekkimise riski.

Korruptsioonivastase poliitika edukamaks juhtimiseks on igas ministeeriumis kohustus määrata korruptsiooni ennetamist koordineeriv isik nii asutuses kui valdkonnas (vt www.korruptsioon.ee).

Haridus- ja Teadusministeeriumis on korruptsiooni ennetamist koordineerivaks isikuks riigi-, munitsipaal- ja erakoolides õiguspoliitika osakonna järelevalve valdkonna nõunik Hille Voolaid (Hille.Voolaid@hm.ee).

Käesolev juhend on täiendatud ja uuendatud versioon 2017. aasta juhendist, mille valmimist toetasid selgitustega Ragne Tsätko ja Evald Veldemann Haridus- ja Teadusministeeriumist, Kätlin-Chris Kruusmaa Justiitsministeeriumist, Airi Mikli Riigikontrollist ning Maarja Merigan Tallinna 32. Keskkoolist, ning mis kooskõlastati Politsei- ja Piirivalveameti korruptsioonikuritegude bürooga.

Koostanud Hille Voolaid

---

¹ Riigikohtu erikogu 16.02.2010. a määrus 3-3-4-1-10 selgitab, mida tuleks mõista avalike ülesannete all. Erikogu on seisukohal, et avalikke ülesandeid (haldusülesandeid) võib õiguslikult määratleda kui vahetult seadusega või seaduse alusel haldusinstitutionidele pandud ülesandeid või ülesandeid, mis on tõlgendamise teel vastavast õigusnormist tuletatud. Avalik ülesanne ei tähenda tingimata seda, et tegemist peab olema täidesaatva riigivõimu volituse kasutamisega. Avaliku ülesande olemus ei muutu sellest, et seda ülesannet täidab eraõiguslik isik. Avaliku ülesande täitmine on võimalik delegeerida eraõiguslikule isikule tsiviilõigusliku lepingu alusel, kui seadus ei näe ette üksnes halduslepingu sõlmimist, lepinguga ei reguleerita avaliku teenuse kasutaja või muu kolmanda isiku õigusi ega kohustusi, riiki või kohalikku omavalitsust ei vabastata tal lasuvatest kohustustest ja ülesande täitmisel ei kasutata täidesaatva riigivõimu volitusi. <http://www.riigikohus.ee/?id=11&tekst=RK/3-3-4-1-10>

Sisukord

1. Korruptsiooniennetus ja huvide konflikti vältimine õppeasutustes	4
1.1. Õiguslikud alused.....	4
1.2. Mõistete selgitused.....	4
1.3. Korruptsioonivastase seaduse kehtivus õppeasutustele	5
1.4. Toimingupiirangud	6
2. Teavitamiskohustus.....	8
2.1. Töötajate käitumisjuhised toimingupiirangu rikkumise vältimiseks	8
2.2. Teavitamisprotseduur	9
3. Info avalikustamine asutuse veebilehel.....	10
4. Kingituste ja soodustuste hea tava	10
5. Võimalikud tagajärjed tegevus- ja toimingupiirangute rikkumisel	11
6. Kuhu ja kuidas pöörduda korruptsioonijuhtumi korral?.....	11
7. Kirjandust korruptsiooni ennetamiseks.....	12
Lisa 1. Näidisjoonis teavitamisprotsessi kohta Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatavates riigiõppeasutustes	13
Lisa 2. Direktori käskkirja näidis.....	14
Lisa 3. Näiteid ja selgitusi erinevate olukordade lahendamiseks.....	18
Lisa 4. Võimalikke korruptsiooniohtlike olukordi	27

1. Korruptsiooniennetus ja huvide konflikti vältimine õppeasutustes

1.1. Õiguslikud alused

Käesolev juhend käsitleb korruptsiooniteemat korruptsioonivastase seaduse (KVS) raames. Lisaks reguleerivad antud valdkonda ka muud õigusaktid, millest tuleb vajadusel lähtuda, nt avaliku teenistuse seadus (ATS), haldusmenetluse seadus (HMS), töölepingu seadus (TLS).

1.2. Mõistete selgitused

- 1.2.1. **Ametiisik** on isik, kellel on avaliku ülesande täitmiseks **ametiseisund** sõltumata sellest, kas ta täidab talle pandud ülesandeid alaliselt või ajutiselt, tasuta eest või tasuta, teenistuses olles või vabakutselisena või lepingu, nimetamise või valimise alusel². **Ametiisik** KVS-i mõistes on iga isik, kes **täidab avalikku ülesannet** ja kellel on selle ülesande täitmiseks ametiseisund, mis **tähendab pädevust teha teise isiku suhtes siduvaid otsuseid või toiminguid**. **Ametiisikuteks** on asutuste juhid, riigihangete läbiviijad, majandusjuhid, õppealajuhatajad, õpetajad ja teised töötajad, kellele asutus on andnud avaliku ülesande täitmise.
- 1.2.2. **Ametiseisundi korruptiivne kasutamine** on ametiisiku poolt ametikohustust rikkudes enda või kolmanda isiku huvides ametiisiku pädevuses oleva otsuse või toimingu tegemine, selles osalemine või selle sisuline suunamine, kui see toob kaasa avaliku huvi seisukohast ebavõrdse või põhjendamatu eelise ametiisikule või kolmandale isikule.
- 1.2.3. **Huvide konflikt** on teenistusalaste huvide ja erahuvide konflikt. Huvide konflikt ei ole korruptsioon, aga see võib viia korruptsioonini.
- 1.2.4. **Korruptsioon** on ametikohast või töökohast tulenevate hüvede kuritarvitamine omakasu eesmärgil. Korruptiivne on teadlikult kas enda või kellegi teise huvides tegutsemine, kui see toob kaasa tulu (mitte ainult otseselt rahalist) ning ei ole erapooletu ja teisi võimalikke osapooli võrdselt kohtlev³.
- 1.2.5. **Korruptiivne tulu** on ametiisikule endale või kolmandale isikule ametiisiku ametikohustuse tõttu pakutud või ametiisiku poolt nõutud varaline või muu soodustus, samuti ametiisiku kohustusi rikkudes saadud soodustus.

---

² KVS-is sätestatud reeglid ja keelud kohalduvad ametiisikutele. **Ametiisikuks määratlemine sõltub töö sisust, mitte ametikohast või ametinimetusest**. Näited ametiisiku poolt tehtavatest otsustest: allkirjastab lepingu, sh töölepingu; osaleb hanke võitja valikus; kinnitab käskkirja; kinnitab arve; määrab palga, preemiad, lisatasud; teeb toetuse maksmise ettepaneku või osaleb otsuse tegemises, sh õppekorraldusega seotud otsustustes. Ametiisikul on keelatud: 1) korruptiivse tulu nõudmine, vahendamine ja saamine; 2) ametiseisundi korruptiivne kasutamine; 3) avaliku vahendi korruptiivne kasutamine; 4) mõju korruptiivne kasutamine; 5) siseteabe korruptiivne kasutamine.

³Näiteid võimalikust korruptsioonist: raha, soodustuste, kinkekaartide saamine; koostööpartnerite poolt pakutud tasuta teenused, reisirid, hinnalised kingitused; koostööpartnerite poolt tasuta üritused, näiteks õhtusöögid; koostööpartneritega vastastikused erikohtlemise kokkulepped; koostööpartnerile talle soodsa mõjuga info edastamine; ametiisik satub tehingute tegemisel olema kahes rollis, kus põrkuvad tema ametiülesannetest tulenevad kohustused ja erahuvi.

Korruptiivseks ei loeta soodustust, mida saab üheselt mõista tavapärase viisakusavaldusena. Näiteks lillekimp õpilaselt esimesel koolipäeval või kommikarp lapsevanemalt jõuludeks või sünnipäevaks.

1.2.6. **Õppeasutusteks** käesoleva juhendi mõistes on koolieelsed lasteasutused, üldhariduskoolid, kutseõppeasutused, rakenduskõrgkoolid.

1.2.7. **Seotud isikuteks**⁴ loetakse:

1) ametiisiku abikaasa, vanavanem, ametiisiku või tema abikaasa vanem ning ametiisiku vanema alane sugulane, sealhulgas ametiisiku laps ja lapselaps. Vanemaks loetakse käesoleva seaduse tähenduses ka lapsendaja, vanema abikaasa ja kasuvanem ning alanejaks sugulaseks ka lapsendatu ja abikaasa laps;

2) juriidiline isik, milles vähemalt 1/10 osalusest või osaluse omandamise õigusest kuulub ametiisikule endale või temaga seotud isikule;

3) juriidiline isik, mille juhtimis- või kontrollorgani liige tulumaksuseaduse tähenduses on ametiisik ise või käesoleva lõike punktis 1 või 4 nimetatud isik;

4) isik, keda seob ametiisikuga ühine majapidamine, samuti muu isik, kelle seisund või tegevus ametiisikut väljaspool ametiseisundit oluliselt ja vahetult mõjutab või keda ametiisiku seisund või tegevus väljaspool ametiseisundit oluliselt ja vahetult mõjutab või kes väljaspool ametiseisundit allub ametiisiku korraldustele või tegutseb ametiisiku huvides või arvel.

1.2.8. **Toimingupiirang.** Ametiisikutele on kehtestatud toimingupiirangud. Ametiisikul on keelatud toimingu või otsuse tegemine, kui esineb vähemalt üks järgmistest asjaoludest:

1) otsus või toiming tehakse ametiisiku enda või temaga seotud isiku suhtes;

2) ametiisik on teadlik tema enda või temaga seotud isiku majanduslikust või muust huvist, mis võib mõjutada toimingut või otsust;

3) ametiisik on teadlik korruptsiooniohust⁵.

1.3. Korruptsioonivastase seaduse kehtivus õppeasutustele

Riigi- või kohaliku omavalitsuse üksuse asutus, avalik-õiguslik juriidiline isik, nende asutatud sihtasutus ja konkurentsiseaduse tähenduses avalik ettevõtja peavad tagama nende nimel, ülesandel või järelevalve all avalikku ülesannet täitva ametiisiku korruptsiooni ennetamise alase teadlikkuse ning kohustustest kinnipidamise kontrolli⁶.

<p>Ametiisikuteks on asutuste juhid, riigihangete läbiviijad, majandusjuhid, õppealajuhatajad, õpetajad ja teised töötajad, kellele asutus on andnud avaliku ülesande täitmise.</p>
--

Avalikku ülesannet täitev asutus peab oma töö korraldamisel tagama, et ametiisik ei oleks kohustatud tegema otsust või toimingut iseenda või temaga seotud isiku suhtes⁷. Kui asutus jätab selle kohustuse täitmata, ei vabasta see asjaolu ametiisikut kohustusest järgida toimingupiiranguid.

Toimingupiirangu eesmärk on huvide konflikti vältimine. Piirangutega välistatakse olukord, kus ametiisik teeb iseenda või temaga seotud isiku suhtes otsuse või toimingu.

⁴ KVS, § 7.

⁵ KVS, § 11 lg 1.

⁶ KVS, § 3 lg 3.

⁷ KVS, § 11 lg 5.

Õpetaja tegevuse puhul peab eristama selgelt, kas õpetaja oma konkreetset tööülesannet täites on ametiisik või mitte.

Otsuse tegemise pädevuseks loetakse ka otsuse tegemises osalemist või otsuse sisulist suunamist. Tavapärase õppeprotsessi ajal aine edasiandmine ning selle jooksev hindamine ning siin ei kohaldu toimingupiirang. Klassijuhataja puhul on lisaks õpetamisele ja hindamisele ka muid tegevusi, mille puhul nt lapsevanema-lapse suhe ei peaks kujunema takistuseks nt klassijuhataja-klassiliikme suhtele.

Kui õpetaja tegevusega kaasneb õiguslik tagajärg õpilasele, tuleb ka õpetajat käsitleda ametiisikuna.

Õiguslik tagajärg võib siin olla juhtudel, kui otsustatakse näiteks endaga seotud isiku klassikursuse kordama jätmist, gümnaasiumisse vastuvõtmist. Sellise olukorra tekkimisel tuleb taandada ennast otsuse tegemisest või selle ettevalmistamisest. Teatud juhtudel on võimalik jätta toimingupiirang kohaldamata, sellised erandid on toodud seaduses⁸.

1.4. Toimingupiirangud

Töösuhted

Toimingud ja otsused seotud isikutega on keelatud, nt töölepingu sõlmimine, lisatasu või preemia maksmine. Töösuhted seotud isikutega ei ole keelatud, kuid selgelt tuleb järgida toimingupiiranguid.

Konkursikomisjonis tuleb end seotud isiku puhul otsustusest taandada. Näiteks riigihangete puhul peavad konkursikomisjoni liikmed kinnitama oma sõltumatust enne otsuste tegemist.

Korruptsioonioht ei puuduta mitte ainult otsuste tegemist, vaid ka riigihanke ettevalmistamist, hanketingimuste väljatöötamist, st osalemist otsuste ettevalmistamises.

Töölepingut seotud isikuga ei sõlmi õppeasutuse juht, vaid tuleb viivitamata teavitada oma vahetus juhti või ametiisiku ametisse nimetamise õigusega isikut või organit, kes teeb toimingu või otsuse ise või annab selle ülesande teisele ametiisikule. Sarnaselt toimitakse ka nt töökoormuse määramisel, preemiate, lisatasude, toetuste määramisel.

Õige ei ole, kui asutuse juht määrab ise töötaja, kes teeb tema eest toimingud, vaid **otsustused teeb vahetu juht või vahetu juhi poolt volitatud isik.**

Ametiisikul on keelatud anda oma alluvale ülesandeks teha toimingut või otsust tema asemel (nn alla delegeerimine).

Alla delegeerimine ei ole lubatud ka siis, kui näiteks õpetaja ei allu vahetult direktorile, vaid allub vahetult õppejuhile.

⁸ KVS, § 11 lg 3.

Toimingupiiranguid tuleb järgida seotud isikute puhul, ka nt õppealajuhataja-õpetaja või haldusjuht-remonditööline ja teistes sarnastes suhetes. Näiteks õppealajuhataja abikaasa, st seotud isik, on õpetaja, või haldusjuhi poeg, st seotud isik, on remonditööline.

Õpetaja-õpilane suhted

KVSi § 1 kohaselt reguleerib antud seadus korruptsiooni ennetamist ja vastutust avaliku ülesande täitmise raames, kohaldades haldusmenetluse seaduse sätteid. Toimingupiirang puudutab nii otsust kui ka toimingut. Teatud olukordades on hindamistulemusi käsitletud isegi eelhaldusaktina.

Õpetaja-õpilane suhetes tuleb toimingupiiranguid järgida⁹ nt otsuste tegemisel seoses hindamisega, klassi/kooli lõpetamisega.

Seotud isikutega tehtavate toimingute puhul tuleb rakendada enne toimingu sooritamist teavitamiskohustust.

Taandamise vajadus võib õppeasutuses tekkida näiteks õppenõukogus seotud isikuga otsustuste puhul. Kui isikule (õppenõukogu liikmele) laieneb toimingupiirang, tuleb end otsuse arutamise ja vastuvõtmise taandada.

Eesti õigussüsteemis on õigusaktidel hierarhia ning seadused asetsevad määrustest ülalpool, seega peab õppenõukogu liige eelkõige täitma seadust ning sellele järgnevalt määrust¹⁰. Antud juhul ei riku õppenõukogu liige ennast taandades määrust¹¹, kuna peab ennast taasesitatavas vormis taandama konkreetse üksikakti osas õppenõukogu tegemistest.

Toimingupiiranguid ei kohaldata õppetöö korraldamisel **rutiinsete otsuste** puhul, kui otsustajal puudub kaalutusõigus¹².

Toimingupiiranguid ei kohaldata¹³:

1) õiguse üldakti vastuvõtmisel ja selle vastuvõtmises või ettevalmistamises osalemisel. Riigi ja kohaliku omavalitsuse eelarvet loetakse käesoleva seaduse tähenduses üldaktiks;

---

⁹ Nt kohtulahend 3-3-1-68-12 21.3. Hindamisprotsessi ja -otsustuse olemuse tõttu puudub hindamistulemustel kõrgkooliõppe protsessis HMSi § 51 lg-st 1 ja § 52 lg-st 2 koostoimes tulenev regulatiivsus selle traditsioonilises tähenduses. Hindamistulemus ei ole üldjuhul suunatud otse õigussuhte tekkimisele, muutmisele või lõppemisele, kuid asjaolu (eksamihinde) õiguslikult kindlakstegemisega mõjutatakse ülikooli järgneva otsustusi riiklike lõpudokumentide väljaandmisel (vt ka käesoleva otsuse p-d 18 ja 19). 21.5 Sarnaselt avalik-õiguslikku kõrgkooli vastuvõtmise ja eksmatrikuleerimise otsustega, mida kohtupraktika on tunnustanud välismõju omava haldusaktina, on selline mõju ka eelhaldusaktidena mõistetavatel hindamisotsustustel. Üliõpilane ja kõrgkool ei ole õppe- ja õppetulemuste hindamise protsessis sisesuhtes.

¹⁰ Haridus- ja teadusministri 23.08.2010. a määrus nr 44 „Kooli õppenõukogu ülesanded ja töökord“.

¹¹ Õppenõukogu liikmeteks on kooli direktor, õppealajuhataja, õpetajad, tugispetsialistid ja teised direktori nimetatud isikud.

¹² Näiteks kui kooli/klassi lõpetamise tingimused on kehtestatud õigusaktis ning õpilane on tingimused täitnud, seega kaalutusõigus puudub, siis on tegemist rutiinse otsusega ja seotud isiku puhul töötaja end õppenõukogus otsuse tegemisel taandama ei pea.

¹³ KVS, § 11 lg 3.

- 2) pankrotihalduri poolt pankrotimenetluse läbiviimise korral selle büroo teenuste kasutamisel, mille kaudu ta tegutseb;
- 3) hädaseisundis, samuti edasilükkamatu toiminguga korral, kui on suurema kahju tekkimise oht;
- 4) kui ametiisiku asendamine ei ole võimalik asendajale esitatavatele nõuetele vastava isiku puudumise tõttu. Käesolevas punktis sätestatud alusel toimingupiirangu kohaldamata jätmise kohta avaldatakse viivitamata ja alaliselt teade avalikku ülesannet täitva asutuse veebilehel;
- 5) toimingute või otsuste puhul, millega avalikku ülesannet täitev asutus tagab oma töö korraldamise, välja arvatud teenistusalased otsused. Käesolevas punktis sätestatud alusel toimingupiirangu kohaldamata jätmise kohta avaldatakse viivitamata ja alaliselt teade asutuse veebilehel;
- 6) kui rutiinse otsuse või toiminguga tegemisel korruptsioonioht puudub, sealhulgas kui ametiisik teeb käsutustehingu või toiminguga, omamata võimalust määrata selle asjaolusid;
- 7) valla- või linnaasutuses, kui kohaliku omavalitsuse üksuse eripära arvestades oleks toimingupiirangu kohaldamine avaliku huvi seisukohast ebamõistlik. Käesolevas punktis sätestatud alusel toimingupiirangu kohaldamata jätmise kohta avaldatakse viivitamata ja alaliselt teade valla või linna veebilehel;
- 8) organisatsioonide valimiste korral.

Kui erandlikel põhjustel ei ole võimalik toimingupiirangut kohaldada, näiteks kui ametiisiku asendamine ei ole võimalik asendajale esitatavatele nõuetele vastava isiku puudumise tõttu või tegemist on asutuse igapäevatööd korraldavate otsuste või toimingutega, tuleb kohe ja alaliselt esitada vastav info ka asutuse veebilehel.

Õppeasutusi puudutavad eeltoodud loetelust enam ehk punktid 3, 4 ja 6.

2. Teavitamiskohustus

2.1. Töötajate käitumisjuhise toimingupiirangu rikkumise vältimiseks

2.1.1. **Käitumisjuhised huvide konflikti ja toimingupiirangu rikkumise vältimiseks võiks sätestada õppeasutuses töötajate töökorralduse reeglites või kehtestada eraldi direktori käskkirjaga. Eelistada võiks esimest varianti, sel juhul ei tekitata õppeasutuses täiendavat dokumenti. See tagaks võimaluse, et kõik töötajad on kehtestatud reeglites teadlikud ja annab võimaluse vältida sattumist huvide konflikti või rikkuda toimingupiiranguid.**

2.1.2. Toimingupiirangutega seotud juhtudel on ametiisikul keelatud anda oma alluvale ülesandeks teha toimingut või otsust tema asemel¹⁴. **Ametiisik peab toimingupiiranguga seotud juhtudel nimetatud asjaolust viivitamata teavitama oma vahetut juhti või ametiisiku ametisse nimetamise õigusega isikut või organit, kes teeb toimingut või otsust ise või annab selle ülesande teisele ametiisikule.**

2.1.3. Tööandjat tuleb teavitada võimalikest huvide konflikti ja toimingupiirangute eiramise juhtumitest ning nende põhjustest.

---

¹⁴ KVS, § 11 lg 2.

2.2. Teavitamisprotseduur

2.2.1. Teavitamise aeg

Tööandjat teavitatakse võimalikust huvide konfliktist ja alati **enne** seotud isikuga töölepingu sõlmimist, teenuse ostmise lepingu sõlmimist või muudel taolistel juhtudel.

Siinkohal peab panema tähele, et tööandja ei hakka isikute kohta andmeid koguma. Igasuguseks andmete kogumiseks peab olema seaduslik alus. KVS ei anna alust selliste andmete preventiivseks kogumiseks. Siin tuleks mõtestada lahti KVS-i § 11 lg 5: **Avalikku ülesannet täitev asutus peab oma töö korraldamisel tagama, et ametiisik ei oleks kohustatud tegema otsust või toimingut iseenda või temaga seotud isiku suhtes.** Kui asutus jätab selle kohustuse täitmata, ei vabasta see asjaolu ametiisikut kohustusest järgida toimingupiiranguid.

Kui tööandjale on teada näiteks, et majandusjuhataja ja raamatupidaja on seotud isikud, siis tuleks töökorralduses läbi mõelda, kuidas maandada majandustehingute puhul võimalikku korruptsiooniriski, st sisekontrolli korralduses mingite meetmete rakendamist, nt mingi vahelüli töökorraldusse lisamist, kes toimingupiirangu olukorras peaks otsuse tegema.

Sisse tuleks seada sisekontrolli meetmed, et ametiisikud oleksid kohustatud läbi mõtlema võimalikud ohukohad seotud isikutega ja nad teaksid töökorraldust, kuidas sellest teada anda ning mismoodi tuleb neil käituda.

Siit järeldub, et mitte õppeasutuse direktor ei kogu andmeid hankespetsialistiga seotud isikute kohta, vaid koolis on loodud selline töökorraldus, et hankespetsialist mõtleb hankemenetluse algatamisel läbi oma seosed ja teavitab koheselt, kui on toimingupiirangu olukorra risk ning töökorralduses on selge protseduur selle kohta, kuidas hankespetsialist peab seejärel käituma.

2.2.2. Teavitamise korraldus

Töötaja teavitab tööandjat kirjalikult taasesitamist võimaldaval viisil. Õppeasutuse juht peab oma vahetut juhti teavitama nii seotud isikutest kui kõrvaltegevustest.

Seotud isikutest teavitab riigiõppeasutuse juht oma vahetut juhti dokumendiregistri kaudu (joonis, lisa 1).

Kõrvaltegevuste kohta esitab riigiõppeasutuse juht teavituse riigitöötaja iseteenindusportaali kaudu.

2.2.3. Volituse andmine

Huvide konflikti korral annab vajalikud käitumisjuhised töötajale tema tööandja või vahetu juht, lähtudes asutuses kehtestatud korraldusest. Vajadusel annab tööandja või vahetu juht volituse tema poolt määratud isikule, nt õppeasutuse mõnele teisele töötajale.

2.2.4. Teavituste ja otsuste registreerimine

Teavitused ja otsused registreeritakse dokumendiregistris.

3. Info avalikustamine asutuse veebilehel

Teade toimingupiirangu kohaldamata jätmise kohta tuleb avaldada viivitamata ja alaliselt asutuse veebilehel¹⁵.

4. Kingituste ja soodustuste hea tava

Kuna õppeasutused on avalikku ülesannet täitvad asutused, kehtivad õppeasutuste töötajatele (ametiisikutele) ka KVS-i sätteid, mis reguleerivad ametikohustustega seostatavate ja korruptiivse tuluna käsitletavaid soodustusi.

Korruptiivne tulu¹⁶ on ametiisikule endale või kolmandale isikule ametiisiku ametikohustuse tõttu pakutud või ametiisiku poolt nõutud varaline või muu soodustus, samuti ametiisiku kohustusi rikkudes saadud soodustus. Korruptiivseks ei loeta soodustust, mis ei ole seostatav ametikohustusega või mida saab üheselt mõista tavapärase viisakusavaldusena.

Tavapäraseks viisakusavalduseks saab pidada:

- 1) meenet konverentsil, koolitusel, seminaril ettekande tegemise eest;
- 2) tähtpäevade (nt jõulude) puhul tehtavaid viisakuskingitusi (nt kruus, sall, lips, kommikarp, foto) mõnelt koostööpartnerilt, sh lapsevanemalt;
- 3) sümbolseid kingitusi (nt lilled või kommid).

Ametiisik peab viivitamata teavitama¹⁷ ametikohustusega seostatava soodustuse vastuvõtmisest tema ametisse nimetamise õigusega isikut või organit.

Ametiisik peab korruptiivse tuluna määratletava soodustuse vastuvõtmisest keelduma, või kui see ei ole võimalik, soodustuse viivitusega oma asutusele või tema ametisse nimetamise õigusega isikule või organile üle andma.

Seega võib korruptiivseks tuluks pidada kingituste ja soodustuste vastuvõtmist õpilastelt või lapsevanematelt. Peab silmas pidama, et tehtud kingitused ja soodustused võivad mõjutada toimingut või otsust. Vältida tuleb olukorda, mis seab erapooletuse kasvõi näiliselt küsitavuse alla.

Ametikohustustega seotud soodustustest keeldutakse, mis on:

- 1) mõeldud mõjutamisena (sh näiliselt);
- 2) eksklusiivsed;
- 3) on seotud tehtava või tehtud otsuse või toiminguga;
- 4) on keelatud kutse-eesitika, asutuse sisekorra või muude reeglitega.

KVS paneb asutusele kohustuse tagada ametiisiku korruptsiooni ennetamise alane teadlikkus ja kontrollida kohustustest kinnipidamist.

Igas õppeasutuses oleks asjakohane leppida kokku ja avalikustada ametiülesannetega seotud **kingituste ja soodustuste hea tava**, mille eesmärk oleks anda juhiseid õiguspäraseks ja eetiliseks käitumiseks olukorras, kus õppeasutuse töötajale pakutakse kingitust või soodustust. Heas tavas välja toodud soovitusel aitavad kaasa nende kohustuste täitmisele.

¹⁵ KVS, § 11 lg 3 p 5.

¹⁶ KVS, § 7 lg 1.

¹⁷ KVS, § 7 lg 2.

5. Võimalikud tagajärjed tegevus- ja toimingupiirangute rikkumisel

Vastutuse KVSiga vastuollu sattumisel kehtestab KVS-i 4. peatükk.

Ametiisiku poolt omakasu eesmärgil ametiseisundi, avaliku vahendi, mõju või siseteabe korruptiivse kasutamise eest karistatakse rahatrahviga kuni 300 trahviühikut¹⁸.

Ametiisiku poolt tema saadud korruptiivsest tulust avalikku ülesannet täitvale asutusele või ametisse nimetamise õigusega isikule või organile teatamise kohustuse või korruptiivse tuluna saadu üleandmise kohustuse rikkumise eest karistatakse rahatrahviga kuni 200 trahviühikut¹⁹.

Ametiisiku poolt toimingupiirangu või toimingupiirangu kohaldamata jätmise tingimuste teadva rikkumise eest karistatakse rahatrahviga kuni 200 trahviühikut²⁰.

KVS-i §-des 17–19 nimetatud väärtegede kohtuväline menetleja on politseiasutus. Kui Kaitsepolitseiamet tuvastab käesoleva seaduse §-des 17–19 nimetatud väärteede süüteo menetluse käigus, on kohtuväline menetleja Kaitsepolitseiamet.

6. Kuhu ja kuidas pöörduda korruptsioonijuhtumi korral?

Korruptsioonijuhtumitest tuleb teavitada korruptsioonikuritegede bürood, kontakt <https://www.politsei.ee/et/korruptsioonivihje-saatmine>.

Korruptsioonist tuleb teatada põhjendatud kahtluse korral juhul, kui ametikandja on:

- 1) rikkunud seadust;
- 2) riigi varaga väärtalt käitunud;
- 3) võimu kuritarvitanud;
- 4) osalenud otsuse või toimingute tegemisel, kui otsus või toiming tehakse ametiisiku enda või temaga seotud isiku suhtes.

Politseis tegeleb korruptsioonisüütegude menetlemisega korruptsioonikuritegede büroo, mis kuulub keskkriminaalpolitsei koosseisu. Bürool on talitused Tallinnas, Tartus, Jõhvis ja Pärnus. Käitumisjuhiseid ja kasulikke materjale leiab samuti Politsei- ja Piirivalveameti [veebilehelt](#).

Kui õppeasutuses märgatakse tegevust, mis võib viidata korruptsioonile või tekitada korruptsiooniohtliku olukorra, siis on alati võimalik pöörduda Haridus- ja Teadusministeeriumisse korruptsiooniennetusega tegeleva ametniku poole, kes saab nõustada, kuidas sellises olukorras käituda.

---

¹⁸ KVS, § 17.

¹⁹ KVS, § 18.

²⁰ KVS, § 19.

7. Kirjandust korrupsiooni ennetamiseks

Riigikontroll on teostanud korrupsioonivastase seaduse rakendamise seoses mitmeid auditeid ning koostanud märgukirju, sh Haridus- ja Teadusministeeriumi kohta. Auditid on kättesaadavad Riigikontrolli veebilehel, nt

[Korrupsioonivastase seaduse rakendamine kohalikes omavalitsustes](#)

[Märgukiri auditi „Riigi 2020. aasta raamatupidamise aastaaruande õigsus ja tehingute seaduslikkus“ tulemuste kohta Haridusministeeriumi valitsemisalas \(02.07.2021\)](#)

Vt www.korrupsioon.ee, <https://www.politsei.ee/et/korrupsioonisueueteod>.

Ülevaade korrupsiooniennetusest õppeasutustes, „[Ülevaade haridussüsteemi välishindamisest 2018/2019. õppeaastal](#)“.

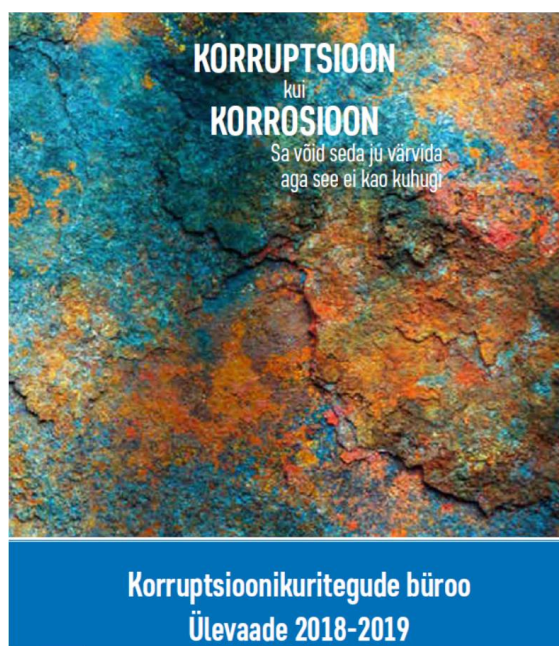
Teenistusülesannete täitmisega seotud kingituste ja soodustuste hea tava, https://www.rahandusministeerium.ee/sites/default/files/avalikustamiseks_teenistus_ulesannetega_seotud_kingituste_ja_soodustuste_he_a_tava.pdf.

„Kuidas toimida kingitustega?“ <http://www.korrupsioon.ee/et/huvide-konflikt/kingitused>.

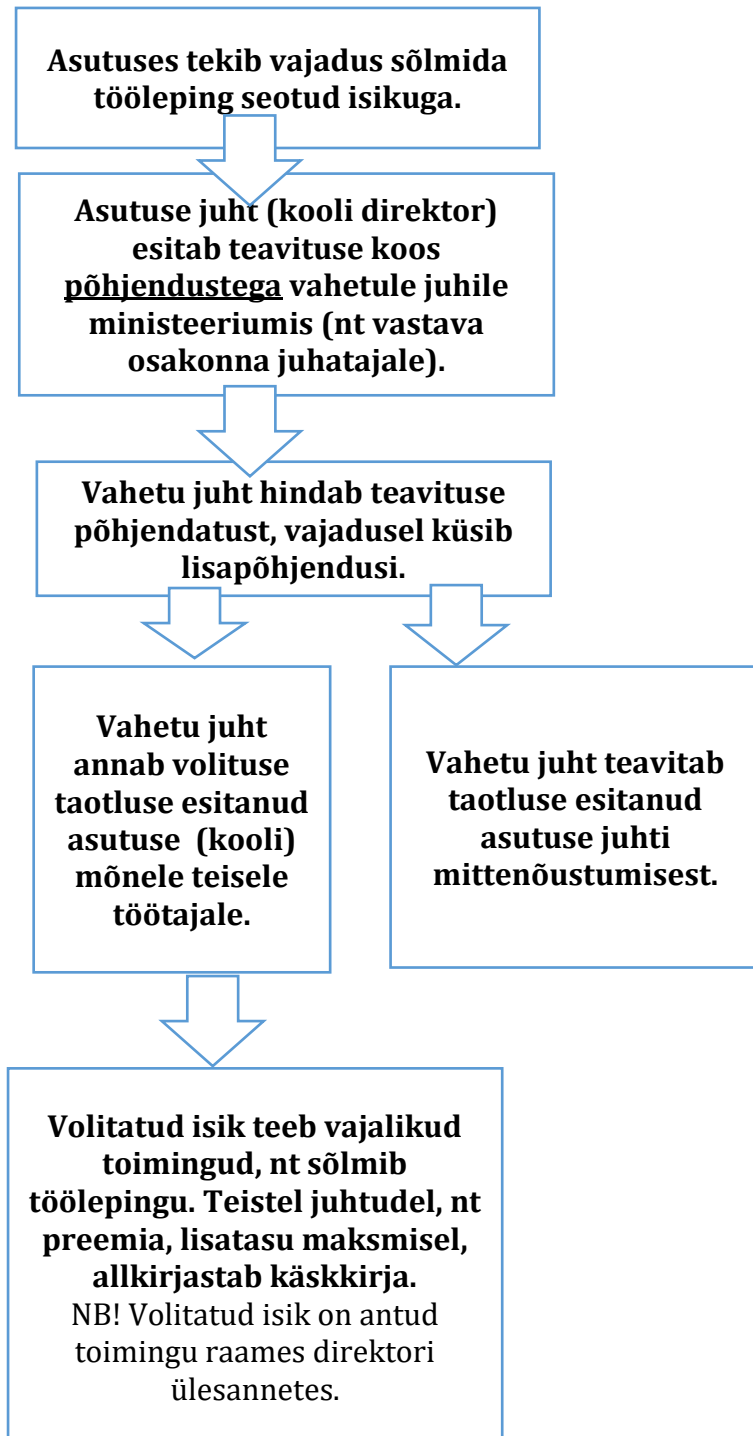
„Soome linnas keelati õpetajatele tehtavad kingitused“, https://lounaestlane.ee/soome-linnas-keelati-opetajatele-tehtavad-kingitused/?fbclid=IwAR3XZ_Le-eK2qes-SlbTppLFR6GvHZyES4X1o28c2iL9dxnk-4ffe32R-ns.

„Raamatupoe kinkekaardist šampanja ja kaaviarini: klassijuhatajate jõuluringid on väga erinevast hinnaklassist“, <https://www.err.ee/882695/raamatupoe-kinkekaardist-sampanja-ja-kaaviarini-klassijuhatajate-jouluringid-on-vaga-erinevast-hinnaklassist>.

Lisanäiteid leiab veebiaadressilt <http://www.korrupsioon.ee/et/huvide-konflikt/huvide-konflikti-juhtumeid-ja-lahendusi>, Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskuse RAKE poolt läbi viidud [uuringust „Hariduse valdkonna korrupsiooniriskid ja pettused“](#) (aprill 2017) ning Politsei- ja Piirivalveameti [veebilehel](#) avalikustatud ülevaadetest, nt [ülevaade 2018–2019](#). Soovitusi õiguspäraseks toimetamiseks leiab ka käsiraamatust „[Huvide konflikti vältimine avalikus sektoris](#)“.

Lisa 1. Näidisjoonis teavitusprotsessi kohta Haridus- ja Teadusministeeriumi hallatavates riigiõppeasutustes

Lisa 2. Direktori käskkirja näidis

Huvide konflikti ning korrupsioonijuhtumite ennetamise, tuvastamise ja kõrvaldamise meetmed

KINNITATUD

... direktori ... käskkirjaga nr ...

I Üldsätted

- 1.1. ... kool täidab avalikke ülesandeid ning lähtub oma igapäevases tegevuses avaliku sektori asutustele ja institutsioonidele kehtestatud reeglitest. Avalikke ülesandeid täites tuleb järgida korrupsioonivastast seadust, mille eesmärk on tagada ülesande aus ja erapooletu täitmine.
- 1.2. Huvide konflikti ning korrupsioonijuhtumite ennetamise, tuvastamise ja kõrvaldamise meetmed on kehtestatud eesmärgiga tagada kooli nimel tehtavate otsuste ja tehingute õiguspärasus ning toetada kooli töötajaid teadlike ja ausate valikute tegemisel, huvide konflikti ja korrupsiooniohtlike suhete mõistmisel, õigeaegsel äratundmisel ja vältimisel.
- 1.3. Huvide konflikti ning korrupsioonijuhtumite ennetamise, tuvastamise ja kõrvaldamise meetmestik on kättesaadav koolisiseses failijagamiskeskonnas.

II Mõisted

- 2.1. **Ametiisik** on füüsiline isik, kellel on avaliku ülesande täitmiseks ametiseisund sõltumata sellest, kas ta täidab talle pandud ülesandeid alaliselt või ajutiselt, tasu eest või tasuta, teenistuses olles või vabakutselisena või lepingu, nimetamise või valimise alusel.
- 2.2. **Ametiseisund** on pädevus (õigus või kohustus) avaliku ülesande täitmisel teha teist isikut mõjutav otsus või toiming või osaleda selle tegemises. Selline pädevus võib tuleneda nii õigusaktist, lepingust kui ka asutuse töökorraldusest.
- 2.3. **Ametiseisundi korrupsiivne kasutamine** on ametikohustust rikkudes enda või kolmanda isiku huvides ametiisiku pädevuses oleva otsuse või toimingu tegemine, selles osalemine või selle sisuline suunamine, kui see toob kaasa avaliku huvi seisukohast ebavõrdse või põhjendamatu eelise ametiisikule või kolmandale isikule
- 2.4. **Seotud isik** korrupsioonivastase seaduse tähenduses on:
  - 2.4.1. ametiisiku abikaasa, vanavanem, ametiisiku või tema abikaasa vanem ning ametiisiku vanema alane sugulane, sealhulgas ametiisiku laps ja lapselaps. Vanemaks loetakse käesoleva seaduse tähenduses ka lapsendaja, vanema abikaasa ja kasuvanem ning alanejaks sugulaseks ka lapsendatu ja abikaasa laps (joonis 1);
  - 2.4.2. juriidiline isik, milles vähemalt 1/10 osalusest või osaluse omandamise õigusest kuulub ametiisikule endale või temaga seotud isikule;
  - 2.4.3. juriidiline isik, mille juhtimis- või kontrollorgani liige tulumaksuseaduse tähenduses on ametiisik ise või käesoleva lõike punktis 1 või 4 nimetatud isik;
  - 2.4.4. isik, keda seob ametiisikuga ühine majapidamine, samuti muu isik, kelle seisund või tegevus ametiisikut väljaspool ametiseisundit oluliselt ja vahetult mõjutab või keda ametiisiku seisund või tegevus väljaspool ametiseisundit oluliselt ja vahetult

mõjutab või kes väljaspool ametiseisundit allub ametiisiku korraldustele või tegutseb ametiisiku huvides²¹.

- 2.5. **Huvide konflikt** on tööalaste huvide ja erahuvide konflikt. Huvide konflikt ei ole korrupsioon, aga see võib viia korrupsioonini.
- 2.6. **Korrupsioon** on ametikohast või töökohast tulenevate hüvede kuritarvitamine omakasu eesmärgil. Korruptiivne tegevus on teadlikult kas enda või kellegi teise huvides tegutsemine, kui see toob kaasa tulu (mitte ainult otseselt rahalist) ning ei ole erapooletu ja teisi võimalikke osapooli võrdselt kohtlev.
- 2.7. **Korruptiivne tulu** on ametiisikule endale või kolmandale isikule ametiisiku ametikohustuse tõttu pakutud või nõutud varaline või muu soodustus, samuti ametiisiku kohustusi rikkudes saadud soodustus.

III Meetmed

- 3.1. Kooli töötaja:
  - 3.1.1. käitub kooli suhtes lojaalselt ja lähtub oma tööülesandeid täites kooli huvidest;
  - 3.1.2. väldib selliste otsuste langetamist ning toimingute ja tehingute tegemist, mille suhtes on tal endal või temaga korrupsioonivastase seaduse tähenduses seotud isikul erahuvid;
  - 3.1.3. ei kasuta kooli ressursse isiklikul otstarbel ja hoidub oma võimupositsiooni ärakasutamisest;
  - 3.1.4. ei võta vastu kingitusi ega soodustusi, kui see võib seada kahtluse alla tema tööülesannete täitmise sõltumatuse erahuvidest; kooli töötajal on õigus võtta kingitusi ja soodustusi vastu üksnes juhul, kui ta on veendunud, et sellega ei eeldata temalt tema tööülesannetega seotud vastuteenet ning kingituse tegemist või soodustuse andmist saab käsitada tavalise viisakusavaldusena, teavitades sellest vahetut juhti;
  - 3.1.5. järgib oma tegevuses korrupsioonivastase seaduse, maksuseaduste ning teiste õigusaktide nõudeid.
- 3.2. Töötajate ametikohtade täitmiseks läbiviidavatel konkurssidel töötaja taandab ennast otsuste ettevalmistamise ja tingimuste väljatöötamise otsustusprotsessist, kui kandidaatide seas on seotud isik.
- 3.3. Töötajatega seotud otsustusprotsessidest töötaja taandab ennast, kui otsustus puudutab seotud isikut ja töötajal on kaalutusõigus, nt töökoormuse määramine, lisatasude ja preemiate maksmine. Rutiinsete otsuste puhul ei ole taandamine vajalik.
- 3.4. Kui kooli töötaja on sattunud huvide konflikti, teavitab ta sellest enne tööülesande täitma asumist või juhul, kui ta on juba seda täitma asunud, viivitamatult pärast

---

²¹ KVS-i § 7 lg 2 kohaselt ei loeta juriidilist isikut seotud isikuks juhul, kui ametiisiku ja juriidilise isiku seos tuleneb eranditult ametiisiku ametikohustusest. Riigi, kohaliku omavalitsuse üksuse või avalik-õigusliku juriidilise isiku esindamise pädevust juriidilise isiku juhtimis- või kontrollorganisi loetakse ametikohustuseks käesoleva seaduse tähenduses. Lg 3 kohaselt ei ole ametiisikul käesolevast seadusest tulenevat seotud isiku huvi puuduvat kohustust, kui ta ei tea ega peagi teadma käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud seosest või seotud isiku huvist.

huvide konfliktist teada saamist vahetut juhti (õppealajuhataja, haldusjuht, huvijuht, direktor), kellel on kohustus tagada selline töökorraldus, et töötaja sattumine huvide konflikti oleks välistatud.

- 3.5. Kui kooli töötajal on teavet selle kohta või kahtlus, et mõni teine töötaja on sattunud huvide konflikti või pannud toime korruptiivse teo või muul moel oma tegevusega kooli huve kahjustanud, teavitab ta sellest vahetut juhti (õppealajuhataja, haldusjuht, huvijuht, direktor), kellel on kohustus selgitada välja juhtumi asjaolud ja võtta tarvitusele meetmed kooli huvide kaitseks.
- 3.6. Kooli töötajatel on võimalik teha direktorile ettepanekuid töö paremaks korraldamiseks, et tagada koolis aus ja läbipaistev asjaajamine ja töökeskkond, korruptsioonivastasest seadusest kinnipidamine ning korruptsiooniriskide maandamine.
- 3.7. Direktor tagab, et kooli kodulehel avaldatakse teave juhtumite kohta, mille puhul on jäetud toimingupiirang kohaldamata.

IV Huvide konflikti vältimine riigihanke korraldamisel²²

- 4.1. Riigihanke korraldamisel peetakse huvide konfliktina silmas olukorda, kus kooli töötajal või kooli nimel tegutseval muul isikul, kes on kaasatud riigihanke ettevalmistamisse või korraldamisse või kes võib muul moel mõjutada selle riigihanke tulemust, on otseselt või kaudselt finants-, majandus- või muid isiklikke huvisid, mida võib käsitada tema erapooletust ja sõltumatust kahjustavatena.
- 4.2. Riigihanke algatamisel annavad riigihanke algataja, loodava komisjoni liikmed, finantsallika käsutaja ja tehnilise kirjelduse eest vastutav isik kinnituse näilise ja tegeliku huvide konflikti puudumise kohta või sellise olukorra tekkimise korral enda taandamise kohta ning hankega seotud erahuvide puudumise kohta. Hankelepingu sõlmija ja hankelepingu täitmise eest vastutav isik annavad eespool nimetatud kinnituse enne hankelepingu sõlmimist. Eespool nimetatud kinnituste ja taandamisavalduste kogumise ja säilitamise korraldab direktor.

V Huvide konflikti vältimine õppetöö korraldamisel

- 5.1. Õpilastega seotud otsustusprotsessidest töötaja taandab ennast, kui otsustus puudutab seotud isikut ja töötajal on kaalutusõigus, nt osalemine eksamikomisjoni töös, õpilase üleviimine järgmisse klassi, toetuste, stipendiumite määramine. Rutiinsete otsuste puhul ei ole taandamine vajalik. Kui töötajat ei ole võimalik taandada, avaldatakse kooli veebilehel teade toimingupiirangu kohaldamata jätmisest.

VI Tehingud mittetulundusühingutega, mille liige on eraisikuna asutuse juht või töötaja

- 6.1. Kui asutuse juhil või ametiisikul on vaja teha otsust tema enda või temaga seotud isiku suhtes endaga seotud MTÜ seminaril osalemiseks, liikmemaksu tasumiseks vms, peab sellest viivitamata teavitama isikut või organit, kellel on ametiisiku

---

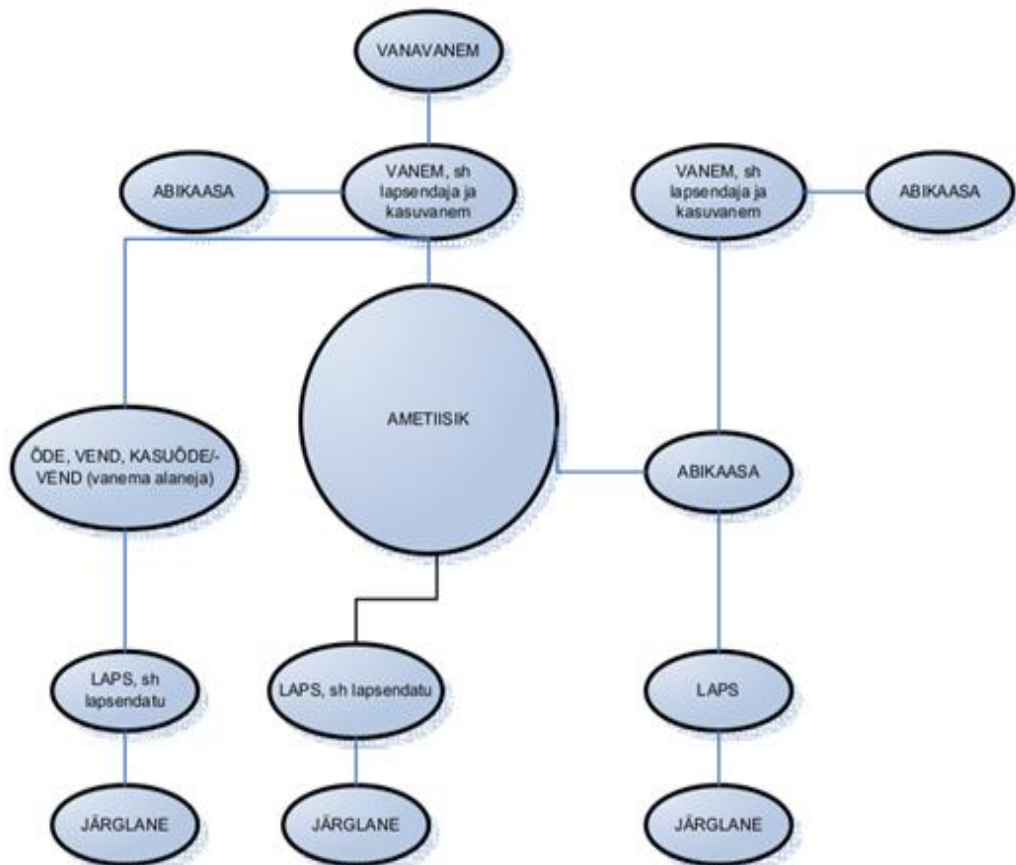
²² Kui asutusel on hankekord, ei ole seda vaja dubleerida. Hankekord peab olema asutusel, kui ta hangib aastas asju teenuseid 80 000 euro eest, vt RHS, § 9 lg 4.

ametisse nimetamise õigus ja kes teeb toimingut või otsust ise või annab selle ülesande teisele ametiisikule. Alternatiivseks võimaluseks on ametiisikul enda MTÜ-ga seotud kulutused katta eraisikuna, mitte riigieelarvelise asutuse rahadest.

VII Tehingud äriühingutega, mille juhatuse liige või omanik on asutuse töötaja

- 7.1. Ametiisikul on keelatud toimingut või otsust tegemine, kui see tehakse tema enda või temaga seotud äriühingu suhtes. Kui sellist otsust või toimingut on vaja teha, tuleb sellest viivitamata teavitada isikut või organit, kellel on ametiisiku ametisse nimetamise õigus ja kes teeb toimingut või otsust ise või annab selle ülesande teisele ametiisikule.

Joonis 1. Seotud isik korruptsioonivastase seaduse tähenduses, p 2.4.1.

Lisa 3. Näiteid ja selgitusi erinevate olukordade lahendamiseks

Allolevad näited põhinevad Riigikontrolli tähelepanekutel.

Huvide konfliktile ja toimingupiirangu rikkumisele viitavad juhtumid võib jagada erinevatesse kategooriatesse, nt

- 1) asutus on teinud tehinguid mittetulundusühingutega, mille liige on eraisikuna asutuse juht või töötaja;
- 2) asutus on teinud tehinguid äriühingutega, mille juhatuse liige või omanik on asutuse töötaja;
- 3) asutuse juhi otsealluvuses töötab temaga seotud isik või on asutuse struktuuriüksuses otsealluvuses seotud isikud, kuid asutuse juht ei olnud olukorrast teadlik ega töökorraldust muutnud selliselt, et vältida olukordi, kus juhil tuleb teha otsuseid endaga seotud alluvate üle.

(Riigikontrolli märgukiri 2017)

I. Asutus on teinud tehinguid mittetulundusühingutega, mille liige on eraisikuna asutuse juht või töötaja.

1.1. Asutus on teinud tehinguid mittetulundusühingutega, mille liige on eraisikuna asutuse juht või töötaja. Mitmed valitsemisala asutused (peamiselt koolid) on tasunud erinevate mittetulundusühingute (MTÜ) arveid, mille juhatusse selle asutuse juht või töötaja ise eraisikuna kuulub.

Näiteks on kooli direktor otsustanud osaleda MTÜ seminaril ja kinnitanud kooli esindajana arved; on saatnud seminarile kooli töötajad ja on kinnitanud kooli esindajana MTÜ esitatud arve; on otsustanud seminaril (Rootsi kruiisil) osalemise (sh ka enda osalemise) ja kinnitanud kooli esindajana MTÜ esitatud arve; on osalenud kahel koolitusel ja tasunud liidu osalustasu eest ning kinnitanud kooli esindajana MTÜ esitatud arved.

Vabariigi Valitsus ega ka haridus- ja teadusminister ei ole neid ametipositsioonist tulenevalt MTÜ-de tegevuses kui valitsemisala asutuse esindajaid osalema määranud, vaid nad osalevad seal eraisikuna. Ametiisik tegi otsuse temaga seotud MTÜ suhtes ja kinnitas MTÜ esitatud arve(d) ning rikkus sellega KVS-i § 11 lg 1 p-s 1 nimetatud toimingupiirangut.

Kui asutuse juht teeb ise otsuse endaga seotud MTÜ seminaril osalemiseks, liikmemaksu tasumiseks vms, siis sellise otsuse tegemisel on juht rikkunud KVS-i § 11 lg 1 p 1, mille kohaselt on ametiisikul keelatud toimingut või otsuse tegemine, kui see tehakse tema enda või temaga seotud isiku suhtes.

Kui sellist otsust või toimingut on vaja teha, peab sellest viivitamata teavitama isikut või organit, kellel on ametiisiku ametisse nimetamise õigus ja kes teeb toimingut või otsuse ise või annab selle ülesande teisele ametiisikule. Sellest tulenevalt peaks asutuse juhid viivitamata teavitama haridus- ja teadusministrit. Alternatiivseks variandiks on ametiisikul enda MTÜ-ga seotud kulutused katta eraisikuna mitte riigieelarvelise asutuse rahadest.

KVS-i § 11 lg 5 järgi peab avalikku ülesannet täitev asutus oma töö korraldamisel tagama, et ametiisik ei oleks kohustatud tegema otsust või toimingut iseenda või temaga seotud isiku suhtes. Seejuures ei tohi ametiisik delegeerida otsustamist või toimingut tegemist oma alluvale, vaid sellest peab viivitamata teavitama ametisse nimetamise õigusega isikut. Kui asutus jätab selle kohustuse täitmata, ei vabasta see asjaolu ametiisikut

kohustusest järgida toimingupiiranguid. Korruptsioonivastane seadus näeb ette toimingupiirangu rikkumise eest karistuse. (Riigikontroll 2017)

1.2. Koolide direktorid on kinnitanud endaga seotud mittetulundusühingute (MTÜ) ostuarveid. Koolide direktorid on kinnitanud endaga seotud MTÜ Eesti Kutseõppe Edendamise Ühingu arveid, olles ise ka ühingu juhatuse liikmed. Kooli direktor on kinnitanud endaga seotud MTÜ-de Eesti Muusikakoolide Liidu ja Eesti Muusikanõukogu arveid, olles ise nende ühingute juhatuse liige. Kooli direktor on kinnitanud MTÜ Viimsi Huvikeskuse arve, mille juhatuse liige on direktoriga seotud isik.

KVSi § 11 lg 2 sätestab, et eelnevas punktis nimetatud juhul on ametiisikul keelatud anda oma alluvale ülesandeks teha toimingut või otsust tema asemel. Ametiisik peab nimetatud asjaolust viivitamata teavitama oma vahetut juhti või ametiisiku ametisse nimetamise õigusega isikut või organit, kes teeb toimingut või otsuse ise või annab selle ülesande teisele ametiisikule. (Riigikontroll 2019)

1.3. Lepingute sõlmimine direktori või tema sugulastega seotud MTÜ-de ja firmadega.

Selliseid lepinguid seotud isikutega sõlmida ei saa. Ametiisikul on keelatud toimingut või otsuse tegemine, sh lepingute sõlmimine iseendaga seotud isikutega (KVSi § 7).

II. Asutus on teinud tehinguid äriühingutega, mille juhatuse liige või omanik on asutuse töötaja.

2.1. Asutus on teinud tehinguid äriühingutega, mille juhatuse liige või omanik on asutuse töötaja.

Töötaja on kooli esindajana kinnitanud osaühingu koolitusteenuse arve, kus ta ise on selle osaühingu liige ja osanik; direktor on kinnitanud ühe mittetulundusühingu koolitusteenuse arve, mille juhatusse kuulub ta õde, tehes sellega otsuse endaga seotud isiku suhtes; töötaja on kinnitanud korduvalt MTÜ arveid rendi- ja reisisiteenuste eest, kus ta ise on selle ühingu juhatuse liige; direktor on sõlminud endaga seotud MTÜ-ga üürilepingu kooli saalide kasutamiseks tantsutundide läbiviimiseks.

Ametiisikul on keelatud toimingut või otsuse tegemine, kui see tehakse tema enda või temaga seotud äriühingu suhtes. Kui sellist otsust või toimingut on vaja teha, tuleb [KVSi § 11 lg 2](#) kohaselt sellest viivitamata teavitada isikut või organit, kellel on ametiisiku ametisse nimetamise õigus ja kes teeb toimingut või otsuse ise või annab selle ülesande teisele ametiisikule. Käesoleva paragrahvi lg-s 1 nimetatud juhul on ametiisikul keelatud anda oma alluvale ülesandeks teha toimingut või otsust tema asemel. Ametiisik peab käesoleva paragrahvi lg-s 1 nimetatud asjaolust viivitamata teavitama oma vahetut juhti või ametiisiku ametisse nimetamise õigusega isikut või organit, kes teeb toimingut või otsuse ise või annab selle ülesande teisele ametiisikule. (Riigikontroll 2017)

III. Asutuse juhi otsealluvuses töötab temaga seotud isik või on asutuse struktuuriüksuses otsealluvuses seotud isikud.

3.1. Töösuhe seotud isikuga, nt asutuse direktor ja töötaja.

Direktor on sõlminud oma abikaasa ja õega töölepingud ning nende lisad, millega on muutnud lepingute tingimusi. Direktori otseses alluvuses töötab õpetajana tema

abikaasa, kelle töötasu, edutamise ning teenistustingimuste üle ta otsustab. Direktor on sõlminud oma tütreaga töölepingu ja korduvalt selle lisasid, millega on muudetud töötaja töö sisu, tööaega ja tasu. Kooli toitlustusjuht teeb järelevalvet oma tütre osade tööülesannete üle.

Nimetatud alluvussuhted loovad soodsad tingimused pettusteks ja võivad tekitada korrupsiooniohtlikke olukordi. Selliste juhtumite puhul tuleb asutuse juhil teavitada vahetut juhti, seotud isikutel tuleb otsuste tegemisest ennast taandada. Toimingupiirangute puhul kehtivad ka erandid ([KVS-i § 11 lg 3](#)) ning tuleb hinnata, kas sellisel juhul on otstarbekas ja saab loetletud erandeid kasutada.

Ametiisikul on keelatud toimingu või otsuse tegemine ka alluvussuhete puhul, kui see tehakse tema enda või temaga seotud isiku suhtes. Kui erandlikel põhjustel ei ole võimalik toimingupiirangut kohaldada, näiteks kui ametiisiku asendamine ei ole võimalik asendajale esitatavatele nõuetele vastava isiku puudumise tõttu või tegemist on asutuse igapäevatööd korraldavate otsuste või toimingutega, tuleb koheselt ja alaliselt esitada vastav info ka asutuse veebilehel.

Teavitamise kohustus laieneb ka õppekava läbiviimiseks/õppe korraldamiseks sõlmitud käsunduslepingute/töövõtulepingute korral. Kui õppeasutuse juht sõlmib seotud isikutega lepingu, siis ta on juba rikkunud toimingupiiranguid, kui just ei kehti mõni [KVS-i § 11 lg-s 3](#) toodud erisus. Ametiisikul on keelatud toimingu või otsuse tegemine, sh lepingute sõlmimine iseendaga seotud isikutega ([KVS-i § 7](#)). Täpsemalt saab lugeda ka [KVS-i §-st 11](#): Ametiisikul on keelatud toimingu või otsuse tegemine, kui: 1) otsus või toiming tehakse ametiisiku enda või temaga seotud isiku suhtes; 2) ametiisik on teadlik tema enda või temaga seotud isiku majanduslikust või muust huvist, mis võib mõjutada toimingut või otsust; 3) ametiisik on teadlik korrupsiooniohust. Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud juhul on ametiisikul keelatud anda oma alluvale ülesandeks teha toimingut või otsust tema asemel. Ametiisik peab käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud asjaolust viivitamata teavitama oma vahetut juhti või ametiisiku ametisse nimetamise õigusega isikut või organit, kes teeb toimingu või otsuse ise või annab selle ülesande teisele ametiisikule. (Riigikontroll 2017)

Seotud isikust tuleb teavitada oma vahetut juhti, kes annab volituse õppeasutuses töötavale mõnele teisele töötajale, kes teeb koolijuhi eest vastavad toimingud, nt töölepingu muutmine, lisatasude, preemiate määramine, lähetustesse lubamine, kuluaruannete kinnitamine. Tegemist on alalise volitusega, mis tähendab, et edaspidiselt teeb kõik selle isikuga seotud toimingud selleks volitatud isik.

Koolijuht saab teha toimingu seotud isikuga juhtudel, kui tegemist on nn rutiinse otsuse või toiminguga. Rutiinne on otsus, mille puhul puudub selle tegijal kaalutusõigus, see võib tulla mõnest kooli töökorralduslikust dokumendist. Näiteks kui koolil on olemas kindlad tingimused, mille alusel hüvitatakse prillide maksumus, siis koolijuhil puudub õigus tingimusele vastava inimesele puhul keelduda prillide maksumust hüvitamisest. Antud otsuse või toimingu tegemiseks on objektiivsed kriteeriumid ning koolijuhil ei ole otsustus- ja kaalutusõigust.

Kui töösuhe seotud isikuga lõpeb, peab õppeasutuse juht teavitama oma vahetut ülemust (vajalik teada dokumentide arhiveerimise ajaliseks määratlemiseks).

Iseendale koolijuht lisatasu, preemiat ja muid hüvesid määrata ei saa.

3.2. Kooli direktor allkirjastas käskkirjad, mille alusel maksti tema õele ja tütrele jõulupreemiat. Kool on vastavalt KVS-i § 11 lg-le 2 ministeeriumit teavitanud, et koolis töötavad direktoriga seotud isikud ning HTM on volitanud nende isikutega seotud toimingute ja otsuste tegemiseks direktori ülesannetesse kooli direktori abipersonalijuhataja. Direktori õele ja tütrele jõulupreemia määramise käskkirjad allkirjastasid nii HTMi poolt volitatud isik kui ka direktor ise.

Sel viisil toimides ei ole tegemist korruptsiooni ennetuse hea praktikaga. KVS-i § 11 lg 1 sätestab, et ametiisikul on keelatud toimingute või otsuste tegemine, kui otsus või toiming tehakse ametiisiku enda või temaga seotud isiku suhtes. Allkirjastama oleks pidanud ainult volitatud isik. (Riigikontroll 2019)

IV. Riigihangete seaduse nõuete järgimine.

4.1. Asutused on jätnud korraldamata üle **riigihanke piirmäära** jäävaid hankeid. Riigihangete seaduse järgi tuleb avatud hankemenetlus korraldada asjade ostu ja teenuste tellimise korral, kui nende maksumus ületab 40 000 eurot. Kool on kahe võlaõigusliku lepingu alusel tellinud trükiste tootmist kokku vähemalt 48 200 euro eest ehk üle riigihangete seaduses kehtestatud avatud hanke piirmäära. Kool on soetanud ühte saali paigaldamiseks põrandakattematerjali maksumusega 11 802 eurot, kuid ei ole sõlminud kirjalikku lepingut ega korraldanud lihthanget. Erinevaid transpordipileteid, sh lennupileteid oli üks kool ilma lihthanget korraldamata ostnud vähemalt 11 400 eurot eest, üks kool 20 200 euro eest, üks kool vähemalt 39 000 euro eest. Kool ei ole korraldanud sügisel kütteperioodi alguses koolile soojusenergia ostmiseks lihthanget, samuti ei ole sõlmitud kirjalikku hankelepingut. Kool on soetanud ühelt hankijalt erinevaid IT tarvikuid 12 741 euro väärtuses ilma lihthanget korraldamata. Kooli selgitusel jäi hange korraldamata ja kirjalik leping sõlmimata põhjusel, et valdkonna eest vastutav juht oli veendunud, et olemas on kehtiv raamleping, mis on sõlmitud keskse riigihanke tulemusena. Nimetatud leping on sõlmitud aga teist liiki asjade soetamiseks (lauaarvutite ja monitoride). Kool on lühikese perioodi vältel (märts–aprill) tellinud ühel kinnistul asuva õppetalu ja mõisa peahoone remonditöid ühelt teenuspakkujalt kokku vähemalt 41 700 euro eest ilma lihthanget korraldamata. Tegemist on sama eesmärgi saavutamiseks ehk hoonete remontimiseks tellitud töödega ning remonditavad hooned asuvad samal kinnistul.

Riigihangete seaduse kohaselt tuleb lihthange korraldada, kui asjade ja teenuste hankelepingu eeldatav maksumus ületab 10 000 eurot ning ehitustööde hankelepingu korral 30 000 eurot. Ilma lihthanget korraldamata olid valitsemisala asutused ostnud mitmesuguseid asju ning tellinud teenuseid ja ehitustöid. (Riigikontroll 2017)

4.2. Kolm asutust on jätnud korraldamata **väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetluse**. Kool tasus erinevatele ettevõtetele õppevahendite eest 23 045,26 eurot selleks lihthanget või väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetlust korraldamata. Kool on raamatukauplusele tasunud õppekirjanduse eest vähemalt 10 100 eurot.

Väljakuulutamiseta läbirääkimistega hankemenetlus on rakendatav riigihangete seaduses toodud juhul, kui tehnilistel või kunstilistel põhjustel või ainuõiguse kaitsega seotud põhjustel saab hankelepingu sõlmida ainult ühe pakkujaga. (Riigikontroll 2017)

4.3. Asutustes esines puudusi kehtestatud sisekontrollisüsteemi ja riigihangete seaduse põhimõtete järgimisel.

Koolid on hangetes tunnistanud kvalifitseerituks pakkujat, kes ei vasta kvalifitseerimistingimustele ja ei oleks tohtinud osaleda edasises hankemenetluses ega jõuda lepingu sõlmimiseni. Puuduliku sisekontrolli tulemusel võib asutus sõlmida lepinguid hankijatega, kes ei vasta riigihangete seaduses sätestatud kvalifitseerimise miinimumnõuetele ning ei suuda pakkumuses lubatud tingimusi täita. Koolid on korraldanud hankemenetlused, mille korralduslikes dokumentides puuduvad seaduse või sisemise korraga nõutud dokumentatsioon. Kool korraldas 12 ukse restaureerimiseks ja neile tuleohutusnõuetele vastava tuletõkkeklaasi paigaldamiseks hankemenetluse, mille dokumentides puudub hankekomisjoni moodustamise käskkiri, kuigi kooli hankekord näeb ette, et iga hange dokumenteeritakse. Lisaks eelnevale on kool hilinenud 73 päeva selle hanke aruande ning 40 päeva aruande lisa esitamisel. Kool ei järgi ka hangete avalikustamisel oma sisekorda, mille kohaselt avaldatakse teave kõigi hanke- ning ostuplaanis kavandatud riigihangete kohta kooli veebilehel. Koolist saadud selgituste kohaselt ei ole senini hankeplaan kodulehel avalikustatud, huvilistele on see kättesaadav teabenõude esitamisega.

Riigihanke protsessi asjakohane dokumenteerimine on oluline hanke läbipaistvuse ja kontrollitavuse tagamiseks. Rahandusministeeriumi seisukoht on, et nii hankekord kui ka hankeplaan on riigihangete üldpõhimõtetest kantuna avalikud dokumendid, mille vaba ja piiranguteta elektrooniline kättesaadavus tagab hankekorralduse kontrollitavuse ja läbipaistvuse ning olemasoleva konkurentsi efektiivse ärakasutamise riigihankel.

(Riigikontroll, 2017)

V. Asutused osalevad endiselt paljudes mittetulundusühingutes.

Valitsemisala asutused (peamiselt koolid) peavad vajalikuks astuda mitmesuguste mittetulundusühingute (MTÜ-de) liikmeks, et paremini korraldada asutuste jooksvaid tegevusi. Asutuste MTÜ-des liikmeks olemine on vastuolus riigivaraseadusega, mille järgi võib riigi liikmeõigusi MTÜ-des teostada üksnes Vabariigi Valitsuse määratud ministeerium või Riigikantselei.

Soovitus: Selgitada välja vajadus osaleda mittetulundusühingutes ning kui see osutub vajalikuks, seada sellele selged eesmärgid ja kaasnevad kulud ning rakendada meetmeid, et mittetulundusühingutes liikmeõiguste teostamine oleks kooskõlas riigivaraseaduse nõuetega.

(Riigikontroll, 2017)

VI. Asutused on sõlminud töövõtulepinguid, mis on oma olemuselt töölepingud.

Kool on sõlminud ühe projekti juhtimiseks töövõtulepingu ja teedale katendi projekteerimisjuhendi koostamiseks kaks töövõtulepingut ning sõlmis kommunikatsiooni valdkonna töödeks ühe töövõtulepingu. Kõigi lepingute puhul tuli töövõtjatele tasuda üle 10 000 euro ehk üle riigihangete seaduses kehtestatud lihthanke piirmäära. Riigihangete seaduse järgi tuleb nende teenuste tellimisel korraldada lihthange.

Riigikontrollile antud selgituste kohaselt on koolide arvates tegemist pigem töölepingute kui töövõtulepingutega. Töölepingute sõlmimise korral langenuks ära riigihanke korraldamise vajadus.

Soovitus: Analüüsida enne lepingute sõlmimist, kas tegu on töövõtulepingu alusel tellitava teenuse või töölepingulise tööga, ning teenuste tellimise korral ette näha riigihanke korraldamine. (Riigikontroll, 2017)

VII. Küsimused ja vastused

7.1. Minu laps asus õppima minu koolis. Kuidas toimida sellisel juhul? Küsimusi võib tekkida õppetoetuste maksmisel, õpirände või muude projektidega seotult.

Sõltub sellest, kas tegemist on rutiinse toiminguga või on direktoril kaalutusõigus. Kui direktoril kaalutusõigust ei ole (nt on koolis kehtestatud kord, kes saavad õppetoetust ning kaalutusõigus puudub, nt saavad õppetoetust kõik, kel keskmine hinne on üle 4,5), siis saab teha vastavad toimingud juht ise. Kaalutusõigusega otsuste puhul teeb otsused kooli direktori vahetu juhi poolt määratud isik.

7.2. Kui saan kinkekaardi ja maksan erisoodustuse, kas siis võin kasutada?

Avalike ülesannete täitmise eetika põhimõtetest tuleneb, et ametiisik peab keelduma soodustuse vastuvõtmisest, kui seda soodustust võidakse tõlgendada tema mõjutamisena, isegi juhul, kui soodustus ei ole seaduse järgi määratletav korruptiivse tuluna. See tähendab, et igasuguse kingituse puhul peab hindama selle kingituse eesmärki ning samuti selle väärtust. Kui kingituse eesmärgiks on mõjutada kingituse saanud isikut, siis tuleks see tagastada selle teinud inimesele. Mis puutub erisoodustusmaksu, siis kingitustega üldiselt maksukohustust ei kaasne.

7.3. Kust algab eksklusiivne ja hinnaline kingitus?

Summalist määratlust ei ole, ühised söömised ei ole keelatud. Huvide konfliktiga võib sattuda vastuollu juhul, kui õhtusöögi eesmärk on nt soodustuse saamine, mõjutamine mingi otsustuse tegemiseks.

7.4. Selgitada mõistet „üheselt mõistetav tavapärane viisakusavaldus“.

Sõltub olukorrast. Oluline on eesmärk, et see ei mõjutaks otsustust.

7.5. Ametiseisundi mõiste. Öeldakse, et „*tuleb töö käigus hinnata*“, kes hindab ja mille alusel?

Hindab sama isik, nt koolijuht, kes otsustab, kas tegemist võib olla korruptsiooniohtliku olukorraga. KVS-i seletuskiri ütleb ametiseisundi kohta veel järgmist: Esiteks võib ametiseisund tuleneda õigusaktist (seadus, määrus, haldusakt), tehingust või asutuse töökorraldusest. Riigikohus on leidnud, et ametiisiku seisundi saamiseks piisab, kui isik on faktiliselt asunud täitma ametiisiku kohustusi, sõltumata sellest, kas tema ametialased kohustused on välja toodud eraldi töölepingu lisana. Seega ei ole tarvis formaalset ametiisikuks nimetamist ega ka tema pädevuse formaalset määratlemist, kui faktiliselt on isik asunud kasutama õigusi ja kohustusi, mis on ametiisiku tunnuseks, tingimusel, et asutuse töö on faktiliselt nii korraldatud.

Teiseks peab isiku KVS-i tähenduses ametiisikuna määratlemiseks tema pädevus (õigused ja kohustused) avaliku ülesande täitmisel seisnema:

1) otsuse tegemises, sealhulgas selle tegemises osalemises (nt nii kollegiaalse organi ükskõik kui väikese kaalukusega liikmena, kui ka otsustamise eri etappides, millest kõik on otsuseni jõudmiseks nõutavad) või selle sisulises suunamises või

2) toimingute tegemises, sealhulgas selles osalemises või selle sisulises suunamises.

Seejuures ei ole oluline, kas ametiisik reaalselt nimetatud pädevust kasutab (nt otsuse tegemist sisuliselt suunab) või on tegemist kasutamata pädevusega.

7.6. Kui **seotud isik** töötab firmas, millest teenust ostetakse, kust tekib siis toimingupiirang (nt „seotud isik“ ei töötanud veel firmas, kes võitis hanke, asus tööle hiljem), on see seotud rahalise piiriga? Isegi siis, kui „seotud isik“ ei oma firma rahaliste vahendite üle kontrolli, on n-ö lihttöötaja (müügimees nt)?

Toiming on keelatud, kui tegemist on otsustusõigusega isikuga. Piir jookseb kasusaamise ja otsustusõiguse juurest.

7.7. Kas pean kohustama töötajaid, et nad teavitavad oma **lähisugulaste ja hõimlaste tööle asumisest** kooliga seotud firmades?

Teavitama peab üksnes siis, kui see on oluline, st kui tööle asumisega tekib kooli töötajal ametiisikuna võimalik toimingupiirang või huvide konflikt. Muul juhul selline teavitamine vajalik ei ole.

7.8. Onupojapoliitikast – kui lähisugulane või hõimlane on valitud konkursi korras (kõigi reeglite järgi, mis asutuses kehtestatud), kas siis ikka on probleem? Kas õpetaja peab kandideerima mujale, kui tema abikaasa saab juhiks?

Ei ole keelatud kedagi tööle võtta, konkursikomisjonist peab juht end taandama. Kui otsustatakse seotud isik tööle võtta, tuleb koolijuhil teavitada oma vahetut juhti, kes määrab õppeasutusest teise isiku, kes teeb kooli direktori eest vajalikud toimingud, sh töölepingu sõlmimine, töötasu, lisatasude, preemiate määramine, lähetuste kinnitamine jmt tegevused.

Kui seotud isik töötab asutuses, kus abikaasa saab juhiks, siis tuleb juhil teavitada oma vahetut juhti, kes määrab vastava isiku, kes teeb juhi asemel toimingud seotud isikuga.

7.9. Kuidas tuleb avaldada teade **toimingupiirangu kohaldamata jätmise** kohta asutuse veebilehel – teavitan enne või pärast oma vahetut juhti – millal avaldan? Kes otsustab avaldamise (toimingupiirangu rikkumise)?

Kõigepealt tuleb teavitada vahetut juhti. Kui vahetu juht nõustub, et toimingupiirang jäetakse kohaldamata, avaldatakse teave veebilehel.

7.10. Kui minu **alluv teatab seotud isikuga** situatsioonist, kas pean ikka oma otsest ülemust teavitama? Näide: toitlustusjuhi tütar võetakse tööle väikese koormusega teenindusõpetaja ametikohale (konkurss pole nõutav), kas siis pean tööandjat teavitama. Alluvussuhe on juhtivõpetajaga.

Ei pea teavitama, aga peab silmas pidama, et kui alluv on ametiisik KVS-i mõistes, siis ta ei saa teha toiminguid seotud isikutega. Sel juhul saab vastavad toimingud teha õppeasutuse juht ise.

7.11. Koolis töötab direktori alluvuses muuhulgas ka viimase abikaasa. Vanem on kaebuse esitanud õpetaja kohta ja seda on asunud lahendama tema abikaasast direktor (ehk küsimus on tekkinud direktori järelevalvepädevusest).

Sellise tegevuse näol, kus esitatakse kaebus, taotlus jne millegi kontrollimiseks, lahendamiseks jne, on tegemist haldusmenetlusega (ka juhul, kui haldusakti ei anta, millega kellegi õigusi piirama hakatakse, on tegemist haldustoimingu läbiviimisega). [HMS-i § 10 lg-s 1](#) on sätestatud taandamise alused. Sealt võib välja lugeda, et haldusorgani nimel tegutsev isik ei või haldusmenetlusest osa võtta, kui ta on asjas menetlusosalise või menetlusosalise esindaja sugulane, abikaasa, hõimlane või perekonnaliige; ta on muul viisil isiklikult huvitatud asja lahendist või kui muud asjaolud tekitavad kahtlust tema erapooletuses.

Üldjuhul ei esine kooli näitel ka olukorda, kus isikut (direktor) ei ole võimalik asendada. Seega ei teki ka [HMS-i § 10 lg-s 5](#) sätestatud alust (isikut ei taandata, kui teda ei ole võimalik asendada). Kui ilmnevad [HMS-i § 10 lg-s 1](#) nimetatud asjaolud või kui menetlusosaline on nimetatud paragrahvi lõikes 1 loetletud alustel esitanud ametiisiku taandamise taotluse, on ametiisik kohustatud sellest teatama tema ametisse nimetamise või valimise õigusega ametiisikule. Nimetatud isik peab otsustama taanduse esitamisest kolme tööpäeva jooksul taandamise vajalikkuse. Seega, isegi kui direktor peaks mingisugust küsimust lahendama, siis on võimalik ta taandada ja küsimuse lahendada tema eest teine isik (õppealajuhataja vm).

7.12. Suuremas asulas asuva kooli sekretär lahkub töölt ning vabanenud kohale tuleb leida uus töötaja. Direktori poeg lõpetas hiljuti keskkooli ning soovib nüüd võtta edasiõppimiseni aastase pausi ning seni töötada. **Direktor otsustab töökoha ilma konkursita pakkuda oma pojale.**

Seadus küll ei keela sellist tegevust, kuid tegemist on onupojapoliitikaga. Lisaks kehtib direktorile toimingupiirang otsuste suhtes, mis puudutavad tema poega.

7.13. Kooli direktori abikaasa töötab koolis matemaatikaõpetajana, direktor on sõlminud oma abikaasaga töölepingu ja korduvalt ka selle erinevaid lisasid, millega on muudetud töötaja töö sisu, tööaega ja tasu. Lisaks on direktor määranud oma abikaasale tulemustasu samadel alustel teiste töötajatega.

Direktorile kehtib toimingupiirang tema abikaasat puudutavate otsuste suhtes. Samas, kui tulemustasu määratakse kõigile ühesugustel alustel ja ühesugusel määral, siis võib olla tegemist rutiinse otsusega ning sellist otsust võib direktor teha.

7.14. Õpetaja osaleb inglise keele riigieksami suulise osa eksamineerijana, üks riigieksami sooritajatest on tema tütar.

Riigieksami tulemusel tekib õpilasele õiguslik tagajärg, kuna selle tulemusel on võimalik nt kandideerida ülikooli. Seega on õpetaja selles olukorras ametiisik, talle kehtib toimingupiirang ja ta ei tohi osaleda riigieksami komisjonis.

Vt ka <https://www.politsei.ee/et/korruptsiooniga-seotud-kohtulahendid>.

Näiteid rikkumistest.

- Kooli direktor mõisteti süüdi ametiisiku poolt toimepandud omastamises, dokumendi võltsimises ja võltsitud dokumendi kasutamises KarS § 201 lg 2 p 3, § 345 lg 1 ja § 345 lg 1 järgi. Direktor omastas talle usaldatud võõrast vara, pöörates usaldatud võõra vara ebaseaduslikult kolmanda isiku kasuks: võltsis faktuurarve, millelt nähtus, nagu oleks FIE osutanud Koolile projekti „Keskkonnaõpe Koolis“ raames viiel korral transporditeenust kokku 600 euro eest. Töendamist leidis, et transporditeenust osutati vaid ühel korral. Olles samal ajahetkel Kooli direktor ning teades, et tegemist on võltsitud arvega, kinnitas ta allkirjaga arvel märgitud teenuse ja summa kooliga seotud kuluks, misjärel edastati faktuurarve Vallavalitsusele väljamakse tegemiseks. Vallavalitsus tegi FIE Swedbanki arvelduskontole direktori kinnitatud faktuurarve alusel ülekande, kandes FIE arvelduskontole 600 eurot ehk 480 eurot enam tegelikult osutatud teenuse maksumusest. Kohus mõistis karistuseks rahalise karistuse 100 päevamäära, s.o summas 1720 eurot.
- Vallavolikogu esimees ja õppeasutuse direktor rikkus toimingupiirangut. Nimelt omandas ta volikogu esimehena töötades talle kuuluva MTÜ kaudu tasuta õpilaskodu ning koolihoone koos inventariga, mille koguväärtus oli üle 229 000 euro.
- Kooli spordihoone juhti ning haldusjuhti kahtlustati ruumide rentimisel saadud raha omastamises mitme aasta jooksul summas enam kui 12 000 eurot. Prokuratuur lõpetas kriminaalmenetluse oportuuniteediga ning isikuid kohustati maksuma riigituludesse 2000 eurot. Tekitatud kahju olid isikud juba varem hüvitanud.

Näiteid kohtulahenditest.

- Spordi- ja Noorsooameti allasutuse spordikeskuse juht mõisteti süüdi altkäemaksu korduvas võtmises ja omastamises KarSi § 294 lg 2 p-de 1 ja 2 ning § 201 lg 3 järgi. 2018. aastal küsis spordikeskuse juht kahe ettevõtte esindajalt korduvalt altkäemaksu vastutasuna selle eest, et spordikeskus esitab ettevõttele jalgpallihalli kasutamise eest väiksemaid rendiarveid, klubi saab endale sobivamaid trenniaegu ja rohkem saaliaegu, ning samuti edaspidise sujuvama asjaajamise eest. Niisuguse kokkuleppe kohaselt sai ta altkäemaksu ühelt ettevõtelt 3300 eurot ja teiselt 2796 eurot. Samuti omastas ta ajavahemikul 2017–2018 jalgpallihalli kasutamise eest kuuel korral saadud renditasu kokku 270 eurot. Kohus mõistis karistuseks 2 aastat vangistust sama pika katseajaga. KarSi §-de 832 ja 84 alusel mõistis kohus konfiskeerimise asendamiseks välja 5266 eurot. *(Korruptsiooniga seotud kohtulahendid, 2019)*
- Lasteaia direktor mõisteti süüdi dokumendi võltsimises KarSi § 299 lg 1 järgi. Lasteaia direktorina tellis TK 2016. aastal õppereisi, mille rahastamiseks sai ta SA Innove toetuse. Linnavalitsuse raamatupidamisele edastatud õppereisi aruande lisas ei vastanud märgitud õppereisil osalenud isikute loetelu ega tööajatabelid tegelikkusele, misjärel maksis kohalik omavalitsus töötajale töötasu koos ületunni- ja lähetustasudega kokku 400,61 eurot. Kohus mõistis rahalise karistuse 100 päevamäära summas, s.o 1560 eurot. *(Korruptsiooniga seotud kohtulahendid, 2019)*
- Põhikooli ja riigigümnaasiumi toitlustusjuht mõisteti süüdi omastamises, ametialases võltsimises ning võltsitud dokumendi kasutamises KarSi § 201 lg 2 p 3, § 299 lg 1 ja § 345 lg 1 järgi. Töötades kahe kooli toitlustusjuhina, omastas HA ebaseaduslikult enda ja kolmandate isikute kasuks ajavahemikul 2015–2016 talle usaldatud õppeasutuste puhvetist ja toidu müügist saadud raha, tekitades oma tegevusega linnavalitsusele kahju kokku 5562 eurot. Omastamise varjamiseks võltsis ta raamatupidamise dokumente ning esitas linnavalitsuse raamatupidamisele valeandmetega

koondaruandeid ja kassa perioodi raporteid. Kohus mõistis karistuseks 8 kuud vangistust 1 aasta pikkuse katseajaga. KarSi § 83¹ alusel mõistis kohus konfiskeerimise tagamiseks välja 1777 eurot. (*Korruptsiooniga seotud kohtulahendid, 2019*)

Näiteid väärteomenetlustest.

- Kooli direktor sõlmis 2017. aastal töölepingu enda lähisugulasega. Määratud rahatrahv 40 eurot. (*Korruptsioonikuritegude büroo. Ülevaade 2018–2019*)
- Keskkooli direktor allkirjastas 2016. aastal käskkirja, millega andis korralduse maksta lisatöötasu sugulasele summas 3000 eurot. Määratud rahatrahv 200 eurot. (*Korruptsioonikuritegude büroo. Ülevaade 2018–2019*)
- Põhikooli direktor sõlmis töölepingu enda abikaasaga, kes asus tööle kooli majandustöölisena. Määratud rahatrahv 100 eurot. (*Korruptsioonikuritegude büroo. Ülevaade 2018–2019*)

Lisa 4. Võimalikke korruptsiooniohtlike olukordi

Võimalikke korruptsiooniohtlike olukordi, mis on toodud välja Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskuse RAKE poolt läbi viidud uuringus „Hariduse valdkonna korruptsiooniriskid ja pettused“.

1. **Haridusametuse juht palkab ise haridusametusele järelevalvet tegeva isiku** (mh maksab talle ise palka).
2. **Tehakse avalik konkurss, aga nii juht kui komisjoni liikmed tunnevad kandidaate ning valik tehakse isiklike eelistuste, varasema tutvuse põhjal ja mitte niivõrd kvalifikatsiooni** (dokumentide, hindamiskriteeriumide) põhjal.
3. **Tööle võetakse inimesi, kes on tööl vaid formaalselt (nimi) ja tegelikult tööd ei tee.**
  - *Haridusametuse juht võtab tööle, mh enda alluvusse abikaasa, sugulase, parima sõbra, tuttava.
  - *Haridusametuse juht ja õppealadirektor on isiklikult (perekondlikult) seotud ja töötavad üksteise alluvuses ning sellest ei teavitata kooli pidajat (haridusametuse juhi vahetut ülemust).
  - *Haridusametuse juht võtab ilma konkursita tööle sugulase, pereliikme, sõbra või tuttava. Tööle võetud sugulasel, pereliikmel puudub nõutav kvalifikatsioon.
  - *Haridusametuse juht kutsub tööle enda abikaasa, sugulase, parima sõbra või tuttava.
4. **Ametikohale kandideerib isik, kes on isiklikes suhetes või sugulussuhetes vahetu juhiga ning vahetu juht osaleb värbamis- ja valikuprotsessis** (ei taanda ennast ja käitub erapoolikult).
5. **Enda ametikoha (positsiooni) isiklikes huvides kuritarvitamine** (ärakasutamine) selle kõikides vormides (sh rahaliselt, psühholoogiliselt, moraalselt).
  - *Kui haridusametuse juht määrab iseendale töökoormuse, mh määrab iseendale asendustunnid (suurendab enda koormust ja seeläbi töötasu, lisatasu, seejuures ei kaalu teisi õpetajaid ega kuuluta välja konkursi).
6. **Kui haridusametuse juht otsustab ja määrab iseendale preemiat, lisatasu, tulemustasu jmt.**
  - *Kui haridusametuse juht loob eeliseid oma lähikondsetele, pereliikmetele, sugulastele, kes talle haridusametuses alluvad.
  - *Kui juht maksab abikaasast õpetajale kõrgemat töötasu kui temaga mitte seotud õpetajale.

*Kui juht maksab sugulasest alluvale põhjendamatult kõrgemat töötasu kui teistele alluvatele.

*Kui juht kompenseerib sugulasest alluvale kõikvõimalikud kulud, aga teistele alluvatele see poliitika ei laiene.

*Kui haridusasutuse juht vabandab korduvalt välja oma parima sõbra ja alluva käitumist, mh ebaadekvaatses seisundis tundide andmist.

7. Koolis on töökoormus jagatud ebaühtlaselt juhtkonna soosikute kasuks ja ülejäänud töötajate kahjuks.

8. Haridusasutuse juht väärkasutab haridusasutuse omatulu.

*Kui juht omastab nt õpilaskodu majutustulu.

*Kui projektirahast, haridusasutuse eelarvest ostetakse endale vajalikke asju.

*Kui haridusasutuse eelarvet kasutatakse isiklikes huvides (erahuvides), nt välislähetustel.

9. Haridusasutuse juht kasutab õppeasutuse vara ja vahendeid mitteõiguspäraselt ja mitte sihipäraselt.

*Kui haridusasutuse juht tangib õppeasutuse sõiduvahendile mõeldud kütuse enda isiklikku sõiduvahendisse.

*Kui haridusasutuse töötaja kasutab erahuvides ja isiklikuks otstarbeks koolivahendeid (nt ruume) ja ei maksa nende eest, aga võtab enda tegevuse eest lapsevanemalt raha, nt tasuline huviring haridusasutuse ruumides).

*Kui haridusasutuse töötajad kasutavad kooli tehnikat või ruume isiklikuks otstarbeks või lisateenistuse saamiseks.

*Kui haridusasutuse juht võtab pärast töölepingu lõppemist endaga kaasa ka haridusasutuse inventari, nt tooli, kohvimasina jms, mis sai soetatud haridusasutuse eelarvest.

*Kui juhtkonna vahetusega kaovad ka erinevad asjad, esemed, inventar, seadmed jne.

10. Hanke, projekti taotlemise tingimused on suunatud teatud isikute ringile, tööruhmale.

*Kui hange "kirjutatakse" sihitult konkreetsele isikule, asutusele, inimeste grupile (spetsiifilised nõuded).

11. Haridusasutuse töötaja tellib teenuseid, vahendeid firmast, ettevõttest, mis kuulub temale (on osanik), tema lähikondsele, sugulasele või sõbrale.